

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Декан

соціально-гуманітарного факультету

Оксана ГОМОТЮК

2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Проректор

з науково-педагогічної роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни

«ФІЛОСОФІЯ»

ступінь вищої освіти – бакалавр

галузь знань - 01 Освіта/Педагогіка

спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

014.02 Середня освіта (Мова та зарубіжна література) (польська),

014.01. Середня освіта (Українська мова і література))

Освітньо-професійна програма «Середня освіта. Польська мова та зарубіжна література, українська мова та література»

Кафедра політології та філософії імені Сергія Коновала

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. заняття (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Екз. (сем.)
Денна	1	1	32	14	3	6	65	120	1

Тернопіль – ЗУНУ – 2024

30.08.2024

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» спеціальності 014 «Середня освіта» (за предметними спеціальностями), 014.02 Середня освіта (Мова та зарубіжна література) (польська), 014.01. Середня освіта (Українська мова і література)) затвердженої Вченою радою від 26.06.2024 р., протокол № 11

Робочу програму склала: завідувачка кафедри політології та філософії імені Сергія Коновала ЗУНУ, д. філос. н., професор Т. Чолач

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології та філософії імені Сергія Коновала, протокол №1 від 27.08.2024 р.

Завідувачка кафедри

Тетяна ЧОЛАЧ

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 014 «Середня освіта» (за предметними спеціальностями) протокол № 2 від 30.08 2024 р.

Голова ГЗС

Наталія ЛІЩИНСЬКА

Гарант ОП

Наталія ЛІЩИНСЬКА

**СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІЛОСОФІЯ»**

1. Опис дисципліни «ФІЛОСОФІЯ»

Дисципліна «Філософія»	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4	галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»	Статус дисципліни Дисципліна циклу нормативних Мова навчання Українська мова
Кількість залікових модулів – 4	спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями 014.02 Середня освіта (Мова та зарубіжна література) (польська), 014.01. Середня освіта (Українська мова і література)) «Професійна освіта» Освітньо-професійна програма «Середня освіта. Польська мова та зарубіжна література, українська мова та література»	Рік підготовки: <i>Денна – 1</i> Семестр: <i>Денна – 1</i>
Кількість змістових модулів – 2	бакалавр	Лекції: <i>Денна – 32</i> Практичні заняття: <i>Денна – 14</i>
Загальна кількість годин – 120		Самостійна робота: <i>Денна – 65</i> Тренінг – 6 Індивідуальна робота: <i>Денна – 3</i>
Тижневих годин – 8 з них аудиторних – 3		Вид підсумкового контролю – іспит

Мета і завдання дисципліни «ФІЛОСОФІЯ»

2.1. Мета вивчення дисципліни:

Метою дисципліни «ФІЛОСОФІЯ» є надання знань з філософії як теоретичної форми світоглядного знання, підґрунтя духовної культури індивіда, людства загалом, або сукупності поглядів на світ у цілому та ставлення людини до цього світу, в розумінні онтологічних, гносеологічних, аксіологічних і соціальних проблем буття; дослідження філософських проблем із урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності студента.

2.2. Завдання вивчення дисципліни: забезпечити засвоєння специфіки філософського осягнення дійсності, ознайомити із наявними філософськими концепціями, які розкривають поліфонізм та плюралізм філософського мислення, створити умови для формування світоглядно-методологічної культури студентів; сприяти гуманізації освіти через засвоєння студентами досягнень сучасної філософії; дати поштовх до самостійного аналізу ними складних явищ суспільного життя, навчити пов'язувати загально-філософські проблеми із розв'язанням завдань правової теорії і практики.

2.3. Найменування компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни «Філософія» спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями):

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни: Базові знання загальноосвітньої середньої школи, достатні для сприйняття світоглядних знань, концепцій.

2.5. Результати навчання:

РН3. Називає і аналізує методи цілепокладання, планування та проєктування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; класифікує форми, методи і засоби навчання предмету в закладах загальної середньої освіти.

РН7. Демонструє знання основ фундаментальних і прикладних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперує базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.

РН12. Аналізує власну педагогічну діяльність та її результати, здійснює об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.

ПРН 3. Володіє комунікативною компетентністю з української мови (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти).

3. Програма навчальної дисципліни «ФІЛОСОФІЯ»

Змістовий модуль 1. ВСТУП ДО ФІЛОСОФІЇ. ТЕОРЕТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

Тема 1. ФІЛОСОФІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Філософія, її сутність та призначення. Місце філософії в духовній культурі і в самопізнанні людини. Філософія і світогляд. Світогляд як духовно-практичний спосіб освоєння світу. Структура світогляду. Історичні типи світогляду: мітологічний, релігійний і філософський. Філософія як теоретична основа світогляду.

Специфіка філософського освоєння дійсності. Основне коло філософських питань. Основні теми філософських роздумів: світ людина, сутність і сенс людського існування. Мислення і буття. Особливості філософського знання, його структура. Проблем предмету філософії та її основного питання. Проблема взаємовідношення буття і духу. Філософія і наука. Місце та роль філософії в житті людини і сучасного суспільства. Загальнолюдські цінності у філософії. Гуманістичний зміст філософії. Загальноцивілізаційне і національне у філософії. Основні функції філософії: світоглядна, гносеологічна, методологічна, аксіологічна, критична, прогностична.

Література: [1, 2,3, 4, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 17-24, 26, 28-34]

Тема 2. СУТНІСТЬ ФІЛОСОФІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАХІДНОГО ТА СХІДНОГО ТИПУ ФІЛОСОФУВАННЯ

Становлення філософського знання. Мітологічна та релігійна традиції як передумова філософії. Східний і західний типи культурного розвитку та їх вплив на парадигми філософування.

Давньосхідна філософія. Давньоіндійська філософія: а) Ведична та епічна література про людину, її походження та існування, Упанішади; б) релігійно-філософські вчення (індуїзм, джайнізм, буддизм); в) перші філософські школи Стародавньої Індії – йога, санх'я, міміанса, веданта, вайшешика, ньая, чарвака-локаята.

Давньокитайська філософія: а) філософія даосизму про проблему співвідношення особистісного, суспільного і космічного; основні філософські поняття вчення Лао-цзи; б) моїзм і легізм; в) соціоцентризм конфуціанства та особливості його етико-політичного вчення.

Антична філософія. Космоцентрична спрямованість античності. Досократівський період давньогрецької філософії і розробка перших натурфілософських проблем: мілетська школа, діалектичний Логос Геракліта, піфагореїзм. Проблема буття у елеатів, атомістична школа Левкіппа-Демокріта. Класичний період античної філософії: софісти, Сократ, Платон, Арістотель. Елліністичний період античності.

Література: [1, 2,3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 26, 28-34, 47, 53, 54, 56, 69, 70, 75, 78, 81, 82, 86, 94, 95, 102, 103, 108]

Тема 3. ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ

Особливості середньовічного суспільства. Розвиток християнства в західній Європі. Теоцентризм середньовічної філософії. Ідейний зміст світогляду Ренесансу, його зв'язок з процесами формування буржуазних відносин в західній Європі.

Особливості епохи Нового часу: розвиток буржуазних відносин, промисловий переворот, наукова революція XVII ст. Механізм новочасного світогляду і філософії. Проблема методів наукового пізнання: емпіризм і раціоналізм.

Загальна характеристика німецької класичної філософії: її основні проблеми, досягнення, особливості. Розробка діалектичної теорії представниками німецької класики. Основні принципи діалектики.

Українська національна філософія: витоки, етапи розвитку, специфіка. Джерела української філософської культури. Особливості української філософської парадигми. Становлення і розвиток світогляду давніх слов'ян, «Велесова книга». Філософія в системі культури Київської Русі (Володимир Мономах, Іларіон Київський, Кирило Туровський, Данило Заточник, Кирило Філософ, Климент Смолятич). Вплив антично-візантійської і західноєвропейської культури на становлення киеворуської філософсько-теологічної культури.

Філософсько-гуманістична думка українського Ренесансу XV-XVII ст. Український неоплатонізм (Ю. Дрогобич, І. Вишенський, С. Зизаній, Г. Смотрицький). Братські школи Києво-Могилянська академія (Ф. Прокопович, Г. Кониський, І. Гізель, Г. Щербацький). Раціоналістичний напрям філософських пошуків у Києво-Могилянській академії, її морально-гуманістична спрямованість. Становлення Просвітництва в Україні.

Г. С. Сковорода як родоначальник української класичної філософії. Антитетичний метод Сковороди, основні ідеї його «філософії серця». Український романтизм (М. Гоголь, М. Костомаров, П. Куліш, Т. Шевченко та ін.) Проблема людини і нації в творчості Кирило-Мefeldiївського товариства. Філософські ідеї в Україні в кінці XIX – на початку XX ст. «Філософія серця» П. Юркевича, його ставлення до антропологічного матеріалізму Л. Фойєрбаха і М. Чернишевського.

Філософські ідеї в Україні в кінці XIX–на початку XX ст. Філософія І. Франка, вплив марксизму та позитивізму на її формування. Філософські ідеї Л. Українки, П. Грабовського, М. Коцюбинського, О. Потебні, В. Антоновича. Соціально-філософські ідеї М. Драгоманова. Філософія національної самобутності (Д. Донцов, В. Липинський). Філософія періоду відродження українського духовного життя (В. Винниченко, М. Грушевський). Філософія української діаспори (Д. Чижевський, І. Лисяк-Рудницький, І. Мірчук, О. Кульчицький). Культурне відродження 20-30 років (М. Скрипник, М. Хвильовий). Українське філософське відродження 60-х років (П. Копнін). Основні напрямки розвитку української філософії XX - XXI ст.

Література: [1, 2,3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 17-24, 25, 26, 28-34, 58, 71, 73, 77, 79, 84, 85, 99, 101, 104]

Тема 4. СТРАТЕГІЇ І НАПРЯМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Сучасна некласична філософія. Головні проблеми і тенденції філософії XX ст. Перегляд основних принципів класичної філософії перед викликом соціально-політичних, культурних, духовних зрушень і протиріч сучасної епохи. Перегляд сучасною філософією основних принципів класичної філософської традиції. Сцієнтизм і антисцієнтизм.

«Філософія життя» як відхід від ідеалів раціоналізму. Вчення А.Шопенгауера: людина як суб'єкт воління, світ як воля та уявлення. Філософія «волі до влади» Ф. Ніцше.

Психоаналіз і неофрейдизм. З. Фройд про феномен несвідомого, структуру психіки, онтологію людини, історію і культуру. Аналітична психологія Г. Юнга, колективне несвідоме, архетип і символ. Гуманістичний психоаналіз Е.Фромма.

С. К'єркегор про свободу людини, про сенс індивідуального людського існування в світі.

Позитивізм у XIX ст. (О. Конт, Г. Спенсер). Ірраціоналізм і філософія життя. Проблема нераціонального (воля, почуття, інтуїція). Несвідоме.

Прагматизм у контексті американської духовної традиції (Ч. Пірс, У. Джемс, Д. Дьюї).

Екзистенційна філософія XX ст. (М. Хайдеггер, Ж.-П. Сартр, А. Камю, К. Ясперс). Філософська антропологія М. Шелера.

Релігійна філософія XX ст. (персоналізм, християнський еволюціонізм П. Тейяра де Шардена, неотомізм).

Феноменологія Е. Гуссерля: програма філософії як «строкої науки», поняття інтенціональності свідомості, метод феноменологічної редукції, поняття «життєвого світу».

Філософська герменевтика (М. Хайдеггера, К. Гадамер).

Сучасна філософія науки: аналітична філософія (Б. Рассел, Л. Вітгенштейн), неопозитивізм (Р. Карнап), постпозитивізм (К. Поппер), Т. Кун, І. Лакатос, П. Фейєрабенд).

Неомарксизм і «критична теорія» Франкфуртської школи (Г. Лукач, М. Хоркхаймер, Т. Адорно, Г. Маркузе, Е. Фромм).

Філософські ідеї постмодернізму (М. Фуко, Ж. Дерріда, Р. Барт).

Література: [1, 2,3, 4, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 17-24, 26, 28-34, 76,77, 80, 90, 91, 106]

Тема 5. ОНТОЛОГІЯ – ПРОБЛЕМА БУТТЯ

Філософське розуміння буття. Поняття метафізики та онтології. Основні поняття онтології: матеріалізм, ідеалізм, монізм, дуалізм, плюралізм. Форми та рівні буття. Буття людини, природи, суспільства. Проблема субстанції, як першооснови всіх форм буття. Буття і реальність. Реальність об'єктивна і суб'єктивна.

Філософське поняття матерії. Історичний розвиток філософських тлумачень матерії. Єдність матерії і руху. Системний характер та ієрархічна будова матеріального світу. Простір і час, як форми існування світу. Біологічний, соціальний, психологічний простір і час.

Буття природи. Природа, як сукупність об'єктивних умов існування людини. Природа жива і нежива. Життя і розум в контексті глобальної еволюції Всесвіту. Антропний принцип в пізнанні природних умов виникнення життя і людини.

Історичні форми відношення людини до природи. Концепції ноосфери. Діалектика, як метод та як теорія. Основні форми діалектики: антична, середньовічна, гегелівська, марксистська, екзистенційна. Альтернативи діалектики.

Основні принципи діалектики як загальної теорії розвитку. Поняття закону. Діалектика єдності і боротьби протилежностей, кількісних і якісних змін, заперечення заперечення. Класифікація суперечностей. Соціальні суперечності, їх сутність і структура. Поняття антогонізму, соціального конфлікту.

Філософські категорії як роди буття і ступені пізнання. Основні онтологічні категорії: єдине і багатоманітне частина і ціле, зміст і форма, одиничне і загальне, причина і наслідок, можливість і дійсність.

Література: [1, 2,3, 4, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 17-24, 26, 28-34, 36, 37, 43, 56, 59,60, 64, 65, 93, 97, 98]

Тема 6. СВІДОМІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА

Проблема онтологічного статусу свідомості та її суттєві ознаки. Ідеальний статус буття свідомості. Природно-біологічні передумови та соціально-практична суть свідомості. Основні філософські концепції походження свідомості. Свідомість і мова. Самосвідомість. Душа і дух. Структура та функції свідомості. Індивідуальна та суспільна свідомість. Структура суспільної свідомості: сфери, рівні та форми.

Література: [1, 2,3, 4, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 17-24, 25, 26, 46, 50, 66, 67, 68, 97]

Тема 7. ТЕОРІЯ ПІЗНАННЯ. ФІЛОСОФІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ.

Гносеологія як сфера філософського знання, її предмет та основні категорії. Проблема співвідношення суб'єкта та об'єкта пізнання. Чуттєвий рівень пізнання, його форми та особливості. Раціональний рівень пізнання та його форми. Єдність чуттєвого та раціонального рівнів пізнання. Види і рівні знання.

Проблема істини в пізнанні. Істина об'єктивна і суб'єктивна, абсолютна і відносна. Істина монологічна (наукова) і поліфонічна (філософська). Основні концепції істини. Критерії істини.

Наука та її місце в сучасному світі. Характерні риси наукового пізнання. Поняття наукового методу. Емпіричний і теоретичний рівень наукового дослідження. Методи дослідження. Аналіз і синтез. Аналогія й абстрагування. Узагальнення й дедукція. Моделювання: сутність та класифікація. Спостереження. Експеримент. Системно-структурний метод. Аксиоматичний метод. Форми наукового пізнання: гіпотеза, концепція, теорія. Структура наукової теорії. Динаміка наукового пізнання (класична, некласична, постнекласична наука).

Література: [1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 17-24, 36, 50, 68, 77, 83, 88]

Змістовий модуль 2. ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

Тема 8. ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ – ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФІЇ

Людина як предмет філософського осмислення. Основні концепції історичного походження, природи та сутності людини. Філософські проблеми антропосоціогенезу. Єдність природного, соціального і духовного в людині. Поняття індивіда, індивідуальності і особистості.

Духовність, свобода, творчість і відповідальність, як ознаки людського буття. Філософська проблема взаємовідношення душі і тіла людини. Проблема екології сучасної людини. Перспективи виживання і розвитку людини як біологічного виду.

Проблема особистості в філософії. Співвідношення понять «Людина - індивід – особа, особистість – індивідуальність. Особистість як соціокультурна форма індивідуального буття. Історичні типи особистості. Поняття рядової, історичної та видатної особи. Становлення і виховання особистості. Свобода і творчість як спосіб самореалізації особи. Роль і місце особистісного начала в побудові громадянського суспільства. Проблема життя і смерті, сенсу людського життя в духовному досвіді людства. Проблема людської свободи. Свобода і необхідність. Сутність фаталізму та волюнтаризму. Проблема сенсу життя і самореалізації людини. Життя і смерть в духовному досвіді людства.

Література: [1, 2,3, 4, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 17-24, 26, 28-34, 36, 37, 43, 56, 59,60, 64, 65, 93, 97, 98]

Тема 9. СУСПІЛЬСТВО ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ. АКСІОЛОГІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ.

Соціальна філософія, її основні проблеми та категорії. Поняття суспільства. Особливості філософського вивчення суспільства. Суспільство та індивід. “Людський вимір” суспільства. Поняття інтерсуб'єктивності в соціальній філософії. Проблема історичного походження суспільства. Структура і функції суспільства. Поняття соціальної структури суспільства. Соціальні відносини та їх типологія.

Суспільство і особистість. Типологія історичного взаємозв'язку людини і суспільства, або типи соціальності (відносини особистості залежності, відносини речової залежності, відносини вільних асоціацій індивідів).

Аксіологія як філософське вчення про цінності. Цінності як ядро духовного світу людини. Структура цінностей. Ціннісне ставлення людини до світу як фундаменту культури. Ціннісна природа культуротворення. Культура як об'єкт філософського аналізу. Основні ознаки культури. Сутність та визначення культури. Творчий характер людської культури. Діалоговий характер культури. Типологія культур. Гуманізм і антигуманізм в культурі. Культура і цивілізація. Культура, антикультура і контркультура. Динаміка культури в історії людства. Історичні типи культури. Східна і західна моделі культур. Класична і некласична культура. Постмодернізм як явище культури.

Література: [1, 2,3, 4, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 17-24, 26, 28-34, 59, 60, 93]

Тема 10. ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ІСТОРИЧНОГО ПРОЦЕСУ.

Історія і феномен минулого. Історична свідомість як духовне явище. Історична самосвідомість. Філософія історії: поняття та предмет. Формування предмету філософії історії. Субстантивна та аналітична філософія історії. Актуальність філософії історії, її сучасні завдання.

Філософське осмислення історії та її сенсу. Головні концепції філософії історії. Закони та рушійні сили історії. Історична необхідність. Проблема спрямованості історії. Єдність і множинність історичного процесу. Лінійні та циклічні концепції історії. Проблема історичного прогресу. Суперечливий характер соціально-історичного прогресу та проблема його критеріїв.

Єдність та багатоманітність історії як філософсько-історична проблема. Еволюція філософських уявлень про єдність людства та історичного процесу. Історія як розгортання Абсолютного Духу (філософська концепція Г.В.Ф. Гегеля). Обґрунтування К.Марксом ідеї всесвітньої історії. Формаційна модель історичного процесу.

Література: [1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 17-24, 55, 64, 72, 73, 96, 98, 101]

Тема 11. СУСПІЛЬНИЙ ПРОГРЕС ТА ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛІСТИКИ

Логіка, виміри, наслідки глобалізації. Капіталістична світова система: І.Уоллерстайн. Парадокси культурної глобалізації. Глокалізація: Р. Робертсон. Контури світового суспільства: конкуруючі перспективи (Ф.Фукуяма, С.Гантінгтон, З.Бауман). Відповіді на виклики глобалізації. Постіндустріальна рецепція концепції інформаційних суспільств.

Науково-технічний прогрес в історії техногенної цивілізації. Науково-технічна революція ХХ століття, її соціальні наслідки. Глобальні проблеми ХХ століття та головні суспільно-політичні процеси. Класифікація глобальних проблем. Поворот до людини в сучасній глобалістиці. Шляхи вирішення глобальних проблем. Єдність і багатоманітність у процесі глобалізації світу. Сутність процесу глобалізації та його протиріччя. Образи майбутнього в сучасній глобалістиці. Глобальна свідомість і розмаїття часткових інтересів. Майбутнє людства як предмет дослідження і прогнозування. Інформаційні технології і майбутнє людства. Футурологічні концепції про стратегію цивілізаційного поступу людства.

Література: [1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 17-24, 55, 62, 64, 70, 72, 73, 74, 96, 98, 101]

Тема 12. ФІЛОСОФІЯ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сфера економіки в контексті людського буття. Філософське тлумачення явища економіки. Суспільне виробництво як соціально-філософська категорія. Особливості і роль

матеріально-економічного виробництва. Співвідношення технологічного і суспільно-економічного способів виробництва, їх історичні типи. Сутність і структура продуктивних сил. Діалектика продуктивних сил і суспільних форм їх розвитку. Діалектика виробництва, розподілу, обміну, споживання та власності. Філософський аналіз власності. Філософські аспекти проблеми управління і організації бізнесу. Економіка постмодерну і відносини власності. Проблема глобалізації економічного простору. Норми, цінності та інституції ринкової економіки. Економічні права і свободи. Проблема економічного вибору. Економічна культура людини. Цінності рівності, справедливості свободи і відповідальності в економічній культурі. Праця і творчість. Ставлення до праці і економічні якості людини. Етичні аспекти економічної діяльності. Концепція відчуженої праці К. Маркса. Сучасна світова економіка і Україна: проблема модернізації економіки суспільства. Економіка та економічна теорія в інформаційному суспільстві. Особливості методології економічної теорії. Проблеми гуманітаризації економічної освіти.

Література: [1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17-24, 27, 44, 60, 62, 97]

Тема 13. ФІЛОСОФІЯ ТЕХНІКИ

Визначення і основні етапи розвитку техніки. Основні принципи філософії техніки в праця сучасних філософів. Техніка і технології. природний і соціальний вимір техніки. Діалектика розвитку техніки і суспільство розвитку. Оптимістичний та песимістичний напрями філософії техніки . Взаємозв'язок техніки з інтелектуальним та психологічним забезпеченням. Поєднання розвитку техніки з розвитком культури та інтелекту членів суспільства. Проблеми оцінки значення історичного розвитку техніки. Технологічний детермінізм та технофобія . Технофобія як засіб демонізації техніки.

Література: [1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17-24, 38, 54, 93, 96, 106]

**4. Структура залікового кредиту з дисципліни «ФІЛОСОФІЯ»
(денна форма навчання)**

	<i>Кількість годин</i>				Тренінг	Контр. заходи
	Лекції	Практ заняття	СРС	Індивід робота		
Змістовий модуль 1. ВСТУП ДО ФІЛОСОФІЇ. ТЕОРЕТИЧНА ФІЛОСОФІЯ						
Тема 1. Філософія як соціокультурний феномен	2	2	5	1	3	Поточне опитування
Тема 2. Сутність філософії та особливості західного та східного типу філософування.	2		5			
Тема 3. Основні етапи розвитку філософської думки	4					
Тема 4. Стратегії і напрямки сучасної філософії.	4	2	5			
Тема 5. Онтологія як філософське вчення про буття	2	2	5			
Тема 6. Свідомість як філософська проблема.	2		5			
Тема 7. Теорія пізнання. Філософія і методологія науки.	2		5			
Змістовий модуль 2. ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ						
Тема 8. Філософська антропологія – проблема людини у філософії.	2	2	5	2	3	Поточне опитування
Тема 9. Суспільство як предмет філософського аналізу. Аксиологія та філософія культури.	2	2	5			
Тема 10. Філософське осмислення історичного процесу.	2		5			
Тема 11. Суспільний прогрес та філософські проблеми глобалістики	2		5			
Тема 12. Філософія господарювання	4	2	5			
Тема 13. Філософія техніки	2	2	5			
Разом	32	14	65	3	6	

5. Тематика практичних завдань

Практичне заняття №1

Тема: ФІЛОСОФІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Мета: Пояснити історичні особливості виникнення філософії, осмислити та проаналізувати специфіку філософського осмислення світу та людини на відміну від конкретно наукового їх розуміння; трактувати специфіку філософських понять у їх порівнянні з буденними та науковими знаннями; інтерпретувати основні функції філософії; світоглядну, гносеологічну, методологічну; аналізувати зв'язок розвитку філософії на тлі світової культури, науки, економіки.

Питання для обговорення:

1. Світогляд, його суть, структура і значення в житті людини.
2. Історичні типи світогляду: мітологія, релігія, філософія.
3. Сутність філософії, її предмет та функції.
4. Характерні риси філософського мислення. Співвідношення філософії, науки, мистецтва та релігії.

Література: [1, 2,3, 4, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 17-24, 26, 28-34]

Практичне заняття №2

Тема: СТРАТЕГІЇ І НАПРЯМКИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Мета: Проаналізувати основні етапи розвитку філософської думки. Дати загальну характеристику Середньовічної філософії та гуманістичному характеру філософії епохи Відродження. З'ясувати поняття європейської класичної філософії та особливості філософії Нового часу та філософії епохи Просвітництва. Розкрити суть феномену німецької класичної філософії та соціально-практичної орієнтації філософії марксизму. Проаналізувати філософські ідеї в культурі Київської Русі та розвиток філософської думки на Україні в XV–XX століттях.

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика Середньовічної філософії.
2. Гуманістичний характер філософії епохи Відродження.
3. Поняття європейської класичної філософії. Особливості філософії Нового часу.
4. Філософія епохи Просвітництва.
5. Феномен німецької класичної філософії.
6. Соціально-практична орієнтація філософії марксизму.
7. Філософські ідеї в культурі Київської Русі. Морально-етична спрямованість філософії давніх русичів.
8. Особливості філософії українського Відродження.
9. Проблема співвідношення Бога і світу, Бога і людини та людини і суспільства у філософії представників Києво-Могилянської академії.
10. Філософія Г. С. Сковороди.
11. Українська академічна філософія XIX ст.: новий тип філософування.
12. Особливості розвитку української філософії кін. XIX – XX століть.

Література: [1, 2,3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 17-24, 25, 26, 28-34, 58, 71, 73, 77, 79, 84, 85, 99, 100, 101, 104]

Практичне заняття №3

Тема: ОНТОЛОГІЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКЕ ВЧЕННЯ ПРО БУТТЯ

Мета: Подати пояснення основних категорій знання та форм буття, розкрити філософське розуміння розвитку матерії, пояснити концепцію розвитку та діалектичні закони розвитку.

Питання для обговорення:

1. Онтологія, її основні проблеми та категоріальні визначення.

2. Основні форми буття.
 3. Філософське поняття матерії та її атрибути.
 4. Діалектика як система принципів, законів, категорій. Альтернативи діалектики.
 5. Основні концепції свідомості. Походження свідомості, її соціально-практична суть і основні властивості.
 6. Свідомість в структурі психіки. Свідомість і самосвідомість. Душа і дух.
 7. Індивідуальна і суспільна свідомість. Структура суспільної свідомості.
- Література:** [1, 2,3, 4, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 17-24, 26, 28-34]

Практичне заняття № 4

Тема: ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ – ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФІЇ

Мета: Подати основні проблеми людини в філософії, різні концепції розвитку сенсу людського буття. Проаналізувати проблеми історичного походження людини та єдність природнього, соціального і духовного в людині. Здійснити порівняльний аналіз понять «індивід», «індивідуальність», «особистість». Проаналізувати проблеми життя і смерті у філософії та проблеми людської свободи.

Питання для обговорення:

1. Людина як предмет філософії. Основні концепції походження людини.
2. Проблеми історичного походження людини. Єдність природнього, соціального і духовного в людині.
3. Індивід, індивідуальність, особистість.
4. Сенс життя. Проблема життя і смерті у філософії.
5. Проблема людської свободи.

Література: [1, 2,3, 4, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 17-24, 26, 28-34, 36, 37, 43, 56, 59,60, 64, 65, 93, 97, 98]

Практичне заняття № 5

Тема: СУСПІЛЬСТВО ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ. АКСІОЛОГІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ.

Мета: Проаналізувати особливості виникнення суспільства його структуру та функції. Розкрити суть основних чинників суспільного розвитку та типології суспільства. Осмислити суть цінностей та ціннісного ставлення до світу як фундаменту культури.

Питання для обговорення:

1. Суспільство, його історичне виникнення і суть.
2. Структура і функції суспільства.
3. Основні чинники суспільного розвитку.
4. Типологія суспільства.
5. Суспільство і особистість.
6. Цінності і ціннісне ставлення до світу як фундамент культури.
7. Поняття культури у філософії. Основні ознаки культури.
8. Культура і творчість. Протиріччя культури.

Література: [1, 2,3, 4, 6, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 17-24, 26, 28-34, 59, 60, 93]

Практичне заняття № 6

Тема: ФІЛОСОФІЯ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Мета: вироблення здатності студента самостійно розмірковувати над актуальними соціально-економічними проблемами, свідомо засвоювати теоретичні положення, що відбивають діалектику господарського буття.

Питання для обговорення:

1. Специфіка і статус філософського осмислення економіки.
2. Історична еволюція грошей як феномена культури та її вплив на зміст ментальних парадигм.
3. Природа власності: філософський аналіз.
4. Бізнес як соціальне явище.
5. Модель людини-економічної: філософський аналіз.
6. Гроші та цивілізоване людство.
7. Соціальна природа грошей в контексті фінансової діяльності держави.
8. Філософія особистих рішень бізнесмена.

Література: [1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17-24, 27, 44, 60, 62, 97]

Практичне заняття № 7

Тема 13. ФІЛОСОФІЯ ТЕХНІКИ

Мета: Вироблення здатності студента самостійно розмірковувати над актуальними проблемами науки і техніки свідомо засвоювати теоретичні положення, які відбивають вплив техніки на людське буття

Питання для обговорення:

1. Техніка та історія людства
2. Філософія техніки : історія становлення та предмет вивчення
3. Техніка як філософське поняття
4. Головні проблеми дослідження у філософії техніки
5. Проблема оцінки техніки

Література: [1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17-24, 38, 54, 93, 96, 106]

6. Самостійна робота студентів

Самостійна робота з дисципліни «Філософія» виконується самостійно кожним студентом на основі засвоєння програмного матеріалу. Самостійна робота охоплює усі основні теми дисципліни. Метою виконання самостійної роботи є засвоєння програмних результатів, набуття прийомів пізнавальної діяльності, інтересу до творчої роботи, оволодіння навичками застосування філософських знань у житті. Виконання самостійної роботи є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту з «Філософії». Здобувач на вибір обирає завдання самостійної роботи. Вона включає в себе:

- написання тез і виступ з ними на студентських філософських наукових читаннях, найкращі з яких публікуються в кафедральному щорічнику;

або

- написання анотації, на основі роботи з першоджерелами.

Орієнтовна тематика студентських філософських наукових читань:

1. Специфіка і статус філософського осмислення філософії техніки.
2. Взаємозв'язок філософії науки і техніки.
3. Техніка в історії людства. Взаємодія техніки з природою і суспільством.
4. Проблема становлення філософії техніки в західній та українській філософській думці.
5. Політична культура: проблеми і суперечності її становлення в Україні.
6. Побудова теоретичних моделей майбутнього розвитку суспільства.
7. Демографічна проблема: соціально-філософський вимір.
8. Особливості розвитку етнічних спільностей.
9. Природа техніки: філософський аналіз.
10. Нація як суб'єкт історичного розвитку.
11. Українська національна культура в контексті надбань світової цивілізації.
12. Сучасний техногенний світ крізь призму загальнолюдських цінностей.
13. Науково-технічна революція і проблеми людського існування.
14. Людина як творіння і творець культури.
15. Людина і техніка. Проблема «діалогу» людини і комп'ютерних систем.
16. Потреби, інтереси та цінності особистісного розвитку.
17. Поняття громадянського суспільства та проблеми його становлення в Україні.
18. Україна в контексті глобалізації.
19. Цінності як визначальні характеристики людського буття.
20. Аксиологічний аспект філософії техніки.
21. Головні проблеми досліджень у філософії техніки.
22. Гносеологічні аспекти взаємодії інженерної і наукової діяльності.

23. Сучасна інформаційна революція та її вплив на розвиток науки.
24. Філософія техніки: історія становлення та предмет вивчення.
25. Національна ідентичність в умовах глобалізації.

Взірець анотації

Написання анотацій до першоджерел.

Завдання з написання анотації. Написати анотацію до твору Сковорода Г.С. Пізнай в собі людину.

Анотація – це короткий письмовий виклад змісту книги, праці, статті.

Як написати анотацію?

Спершу потрібно занотувати паспортні дані книги, над якою працюєте (наприклад: Сковорода Григорій Літературні твори. Львів: Апріорі. 2021. 352 с.

- дати коротку довідку про автора (його біографію, характеристику творчості, місцеї роль в історії філософії, особливості філософської позиції);
- визначити тему чи проблему, якій присвячена книга, стаття;
- подати структуру книги (її розділи, глави), розкрити її основний зміст;
- окреслити загальну логіку, основний пафос книги, особливості вирішення основної проблеми та окремих її аспектів, а також – висновки, до яких приходить автор;
- розкрити значення цього твору;
- висловити свої враження і думки щодо прочитаного.

7. Тренінг з дисципліни на тему: «Аксіологічний аспект свободи в сучасному суспільстві».

Тренінг є ретельно спланованим процесом надання чи поповнення знань, відпрацювання умінь і навичок, зміни чи оновлення певних ставлень, поглядів і переконань. Він проводиться з метою навчитися усвідомлювати цінність жити вільно, якісно і результативно, бути наповненим енергією, активним і радісним; отримувати задоволення в процесі досягнення своїх цілей і життя, як стати самодостатньою особистістю та гідним громадянином свого суспільства.

Мета:

- Визначити, що таке свобода і чого реально хочеться від життя, позначити мрії та цілі, вибудувати пріоритети.
- Розробити практичний план пріоритету духовних цінностей та досягнення цілей.
- Озброїться вірою в себе, у свій успіх та суспільний оптимізм.
- Дізнатися про аксіологічні особливості впливу на формування внутрішньої свободи особистості.

Цільова аудиторія:

Молоді, активні, амбітні, цілеспрямовані студенти (юнаки і дівчата), ті:

- Хто мріє стати вільною особистістю і хоче здійснити свої мрії.
- Хто ставить перед собою цілі і має намір обов'язково їх досягнути.
- Кому важливо прожити життя вільно, яскраво, красиво, осмислено і успішно.
- Хто хоче раціонально витратити дорогоцінний час.
- Хто хоче бути вільним духом, успішним, щасливим і суспільнокорисним.

На тренінгу будемо:

- Пізнавати себе, свою свободу, свої індивідуальні і суспільні цінності. мрії, цілі, таланти, свою унікальність і призначення в житті.
- Мріяти, планувати, визначати цінності власного життя, вчитися їх втілювати.
- Шукати і знаходити в собі ресурси і потенціал для досягнення всіх поставлених індивідуальних і суспільних завдань.
- Позначати завдання і цілі на найближчий рік, п'ять і десять років.

На тренінгу студенти, протягом шести годин, повинні виконати **своє завдання**, де кожен студент обирає собі з даного переліку завдання і дає конкретно в усній формі відповідь на нього. Даний перелік включає такі завдання:

1. Що таке свобода? Чим свобода відрізняється від необхідності?
2. Як знайти своє покликання й призначення у житті?
3. Як дізнатися, чого хочеш і визначити для себе пріоритетні цінності?
4. Які цінності та антицінності домінують в сучасній молодіжній культурі?
5. Що таке антицінності і псевдоцінності?.
6. Які цінності називають вищими загальнолюдськими цінностями?
7. Чому свобода людини нерозривно пов'язана з примусом, з необхідністю?
8. У чому може полягати необхідність (зовнішня і внутрішня)?
9. Ціннісні аспекти проблеми людської свободи?
10. Свобода між крайностями фаталізму і волюнтаризму?
11. Християнське розуміння свободи особистості.
12. Якою мірою людина є вільною?
13. Які види необхідності панують над людиною, і чи може людина їх подолати?
14. Якою мірою людина є вільною істотою? Для чого особистості свобода? Основні ресурси для досягнення свободи, як зробити так щоб оточення і Всесвіт сприяли тобі.

Тренінг допоможе:

- Стати більш впевненими в собі, знайти своє покликання і ціль в житті.
- Визначитися з власними та суспільними цінностями, мріями, бажаннями, розставити пріоритети.
- Реально уявити і позначити для себе шляхи досягнення особистої свободи.
- Озброїться позитивною мотивацією і волею на шляху до успіху.
- Зробити найскладніше – перші кроки до досягнення поставленої мети.

8. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «ФІЛОСОФІЯ» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- оцінювання результатів самостійної роботи;
- участь у тренінгу;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- підсумкові контрольні роботи;
- екзамен.

9. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «ФІЛОСОФІЯ» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3	Модуль 4
20%	20%	5%	15%	40%
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Тренінг	Самостійна робота	Екзамен
Оцінка визначається як середнє арифметичне з усіх оцінок, отриманих на практичних	Письмова робота	Оцінка визначається в кінці тренінгу за виконання завдання	Оцінка за: - написання тез і виступ на читаннях або - написання анотації на основі роботи з першоджерелами	1. Відповідь на 2 питання, кожне з яких = 40 балам, а у підсумку = 80 балів 2. Розв'язання 10 тестів по 2 бали кожний = 20 балів.

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	Відмінно	A (відмінно)
85–89	Добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	Задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	Незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№ п/п	Найменування	Номер теми
1	Мультимедійне забезпечення викладання лекцій (проектор; <i>on-line</i> платформи: <i>ZOOM</i>)	1-13
2	Система дистанційного навчання ЗУНУ <i>moodle.wunu.edu.ua</i>	1-13

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Андрущенко В. П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. та ін. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія. Навч. посібник 3- є вид. К.: Каравела, 2021. 368 с.
2. Бичко І.В. Філософія. Підручник затверджений МОН України. К.: Сварог, 2019. 648 с.
3. Волинка Г.І., Гусев В.І., Мозюва Н.Г. та ін. Історія філософії в її зв'язку з освітою. 3-є вид. К.: Каравела, 2021. 480 с.
4. Воронюк О. Філософія сакрального. К.: Markobook, 2018. 256 с.
5. Грабянка Г. Історія української естетичної думки. К.: Центр учбової літератури, 2021. 388 с.
6. Губерський Леонід. Філософія: базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів: видання друге, перероблене і доповнене. Харків: Фоліо, 2018. 621 с.
7. Гусев В. Метафізика: проблеми, принципи, поняття. Лекційний курс. К.: Каравела, 2020. 332 с.
8. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія: підручник. Харків: Право, 432 с.
9. Еко Умберто. Історія європейської цивілізації. Епоха Відродження. Історія. Філософія. Наука і техніка. Фоліо, 2020. 528 с.
10. Етика бізнесу: нові виклики та теми. Навчальний посібник / Сінельнікова М.В., Кадикало А.В. та ін. Львів: Видавництво Львівська політехніка, 2022.
11. Індійська філософія. Посібник для студентів ВНЗ. Харків: Фоліо, 2019. 144 с.
12. Клейнман Пол. Філософія. Короткий курс. К.: Філо, 2022. 350 с.
13. Лакс Майкл. Метафізика. К.: Дух і Літера, 2021. 608 с.
14. Левер Баррі. Наука за 30 секунд. Філософія. К.: BookChef, 2020. 160 с.
15. Лузан А. Вступ до філософії. Навчальний посібник рекомендовано МОН України. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 136 с.
16. Лютий Т., Глумчер О. Пригоди філософських ідей Західного світу. К.: Темпора, 2021. 384 с.
17. Макаров З.Ю. Філософія. Ч.І. Історія розвитку філософської думки: навчальний посібник. Вінниця. Видавець ФОП Кушнір Ю.В., 2020. 232 с.
18. Мозговий Л.І. Філософія. Кредитно-модульний курс. Навчальний посібник рекомендовано МОН України. К.: Сварог, 2019. 500 с.
19. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Філософія» для аспірантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії). 2-ге вид., перероб і допов. Харків. Право, 2019. 42 с.
20. Основи філософії: навчальний посібник /С.Симоненко, О.Сулим, М.Шмиголь та інші. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 412 с.
21. Основи філософських знань. Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. Підручник. / Лозовий В., Требін М., Горлач М., та ін. К.: Центр навчальної літератури, 2020. 1028 с.
22. Петінова О.Б. Філософія: навчальний посібник. Одеса, 2019. 304 с.
23. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів: Львівська політехніка, 2019.
24. Петрушенко В.Л. Основи філософських знань: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти, 3-тє вид., вип. та доп. Львів: «Новий Світ - 2000», 2020. 296 с.

25. Попович М. Філософія свободи (Великий науковий проект). Харків: Фоліо, 2018, 524 с.
26. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія. Посібник для студентів ВНЗ. К.: Академвидав. 592 с.
27. Пурій Р. Заможність: філософія, теорія, практика. К.: 2019. 120 с.
28. Симоненко С.П. Практикум з дисципліни «Філософія» для студентів I курсу всіх форм навчання всіх спеціальностей. Частина II. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 136 с.
29. Скляр А.В. Навчально-методичний посібник до вивчення курсу «Філософія» Дніпро, 2019. 102 с.
30. Філософія, логіка, філософія освіти. Кредитно-модульний курс. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 512 с.
31. Філософія: навч. посіб. / Гончарук Т.В., Шумка М.Л., Джугла Н.В. Тернопіль: Підручники і посібники, 2019. 416 с.
32. Філософія: навч. посібник /Ю.М.Вільчинський, Л.В.Северин-Мрачковська та ін. /. К.: КНЕУ, 2019. 368 с.
33. Філософія: навчально-методичний посібник для студентів. Вид. 2-ге, доп. Запоріжжя: ЗДМУ, 2019. 132 с.
34. Філософія: підручник (ВНЗ I-III р.а.) /О.Л.Воронюк. 3-є вид., перероб. та допов. К.: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2018. 216 с.
35. Фюрст Марія, Тринкс Юрген. Філософія. К.: Дух і літера. 544 с.
36. Хамітов Н. Філософія (Буття. Людина. Мир.). Курс лекцій. К.: ЦУЛ, 2020. 268 с.
37. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. К.: ЦУЛ, 2019.
38. Agassi, J.; Jarvie, I.C. (June 2019) The Problem of Analytic Philosophy. *Philosophy of the Social Sciences*, vol. 49, 5: pp. 413-433.
39. Agassi, Joseph, Jarvie, Ian. 2019. "Institutions as a Philosophical Problem." *Philosophy of the Social Sciences* 49 (1): 42-63.
40. Alvarez, A., Ventura, D., Moreno, B., Natividad, R. (2019). Teachers' philosophical views: Towards a development of philosophical framework in education. *International Journal for Cross-Disciplinary Subjects in Education*, 10(3), 4112-4119.
41. Dowding, Keith. (2019) *The Philosophy and Methods of Political Science*. Macmillan Publishers Limited, Palgrave, London, New York
42. Erman, E, Möller, N. (2019) How practices do not matter. *Critical Review of International Social and Political Philosophy* 22(1): 103–118
43. Gustafsson, Karl; Krickel-Choi. Nina C. ; (June 2020) Returning to the roots of ontological security: insights from the existentialist anxiety literature. *European Journal of International Relations*, vol. 26, 3: pp. 875-895.
44. Hägg, Gustav; Kurczewska, Agnieszka. (2020) Towards a Learning Philosophy Based on Experience in Entrepreneurship Education *Entrepreneurship. Education and Pedagogy*, vol. 3, 2: pp. 129-153.
45. Holmes, Colin; Lindsay, David. (2018) In Search of Christian Theological Research Methodology. *SAGE Open*, vol. 8, 4
46. La Place, Pierre de. (2021). *The Right Use of Moral Philosophy*. Translated by Albert Gootjes. Grand Rapids: CLP Academic.
47. Svensson, Manfred. (2019). "Aristotelian Practical Philosophy from Melanchthon to Eisenhart: Protestant Commentaries on the Nicomachean Ethics 1529-1682." *Reformation and Renaissance Review* 21, no. 3: 218-38.

48. Svensson, Manfred. (2020). "The Use of Aristotle in Early Protestant Theology." In *Without Excuse: Scripture, Reason, and Presuppositional Apologetics*, edited by David Haines, 183-98. The Davenant Institute.
49. Laundon, Melinda; Cathcart, Abby; Greer, Dominique A. (July 2020) Teaching Philosophy Statements. *Journal of Management Education*, vol. 44, 5: pp. 577-587.
50. Risjord, Mark (2018). *Philosophy of Sociology and Anthropology*. In *The Routledge Companion to Philosophy of Social Science*, edited by McIntyre, L., Rosenberg, A., 421-32. London and New York: Routledge.
51. Vazquez, Juan Luis Toribio. (2020) Nietzsche's shadow: On the origin and development of the term nihilism. *Philosophy & Social Criticism*. 230 p.
52. Woods, Paul. (February 2019) First Among Equals: Christian Theology and Modern Philosophy. *Transformation*, vol. 34, 3: pp. 165-175.

Додаткова література

53. Аврелій Марк. Наодинці з собою. Львів: Априорі, 2022. 184 с.
54. Андрущенко В.П., Волинка Г.І., Мозгова Н.Г. та ін. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія. Навч. посібн. 3-є вид. К.: Каравела, 2021. 464 с.
55. Апіцій Марк Гавій. Про кулінарну справу римлян. Львів: Априорі, 2021, 220 с.
56. Аристотель. Метафізика (Філософія). К.: Темпора, 2022. 848 с.
57. Батлер-Бодон Том. 50 видатних творів. Політика. К.: КМ-Букс, 2021. 544 с.
58. Береза Роман. Мистецька слава України: У пошуку євшан-зілля. Львів, Априорі, 2021, 544 с.
59. Боецій. Розрада від філософії. К.: Априорі, 2020. 208 с.
60. Віллінк Джоко. Дисципліна – це свобода. К.: # книголав, 2022. 256 с.
61. Вюллер Трюльс. Що таке час. К.: Ніка Центр. 160 с.
62. Гарві Сара Кайдзен. Японський підхід до поступової зміни звичок. К.: КМ – БУКС, 2022. 320 с.
63. Гомер. Одиссея. Львів, Априорі, 2022, 544 с.
64. Джонсон Боріс. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію. К.: Vivat, 2019. 400 с.
65. Джоулесс Джим. Іди туди, де страшно. І матимеш те, про що мрієш. К.: Book Chef, 2022. 320 с.
66. Дочинець М. Якщо послухати мудреців. Ужгород: Карпатська вежа, 2018. 238 с.
67. Ірвін Вільям. Жити змістовно. Філософія радості від античних стоїків. К.: Yakaboo Publishing, 2021. 304.
68. Канеман Д. та ін. Шум. Хибність людських суджень. К.: Наш формат, 2022. 320 с.
69. Конфуцій. Афоризми та вислови. К.: Vivat. 2018. 144 с.
70. Крейг Нік. Лідерство починається з призначення. К.: Фабула #PRO, 2019. 240 с.
71. Лок Джон. Два трактати про управління. К.: Наш Формат, 2020. 312 с.
72. Лукіан. Правда Історія. Львів, Априорі, 2022, 136 с.
73. Макіавеллі Ніколло. Державотворець. Про військово мистецтво. К.: Арій, 2020. 408 с.
74. Макконагі Метью. Зелене світло. К.: Book Chef, 2022. 304 с.
75. Назон Публій Овідій. Героїди. Львів, Априорі, 2022, 144 с.
76. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра. Книжка для всіх і ні для кого. Харків: Фоліо, 2019. 256 с.
77. Ніцше Фрідріх. Народження трагедії. Невчасні міркування I-IV. К.: Астролябія, 2022. 623 с.

78. Платон. Держава. Львів: Апріорі, 2021. 464 с.
79. Просяник І. Українські предвічні вірування: ключі від Раю – Ірїю. Львів: Апріорі, 2021. 208 с.
80. Сартр Жан-Поль. Нудота (Класика). К.: Book Chef, 2022. 256 с.
81. Сенека Луцій. Моральні листи до Луцилія. Львів: Апріорі, 2022. 552 с.
82. Сенека. Про стійкість мудреця. Діалоги. Львів: Апріорі, 2022. 208 с.
83. Сіна Ібн. Книга спасіння. Логіка. Фізика. Метафізика. К.: Темпора, 2022. 592 с.
84. Сковорода Григорій. Життя наше – це подорож. Львів: Апріорі, 2021, 272 с.
85. Сковорода Григорій. Літературні твори. Львів: Апріорі, 2021. 352 с.
86. Сунь-дзи. Мистецтво війни. Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. 112 с.
87. Тагор Рабіндранат. Релігія Людини: лекції Гібберта, 1930. Львів, Апріорі, 2022, 112 с.
88. Теліплітон Джон Маркс. Всесвітні закони життя. 200 вічних духовних принципів. Львів, Апріорі, 2022, 600 с.
89. Торо Г.Д., Волден, або Життя в лісах. К.: Темпора, 2020. 432 с.
90. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Нові висновки. К.: Навчальна книга Богдан, 2021. 552 с.
91. Фромм Е. Мати або бути? Харків: книжковий клуб. «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 304 с.
92. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика справедливості. К.: Наш Формат, 2020. 192 с.
93. Харарі Ювал Ной. Sapiens: Людина розумна. Коротка історія людства. К.: Book Chef, 2021. 544 с.
94. Цезар Гай Юлій. Нотатки про війну з галлами: з додатком Авла Гірція. Львів: Апріорі, 2022. 248 с.
95. Ціцерон Марк Тулій. Тускунанські бесіди. Про обов'язки. Львів: Апріорі, 2021. 440 с.
96. Шапіро Бен. Смысл історії. Як розум і мораль зумовили велич Заходу. К.: Наш формат, 2022. 208 с.
97. Шарль Пепен. Філософія впевненості в собі. Електронна книжка. К.: Vivat. 192 с.
98. Юнгер Ернст. Війна як внутрішнє переживання. К.: Стилет і стилос, 2022. 136 с.
99. Юркевич Памфіл. Читання про виховання. Львів: Апріорі, 2021. 220 с.
100. Descartes : Key Philosophical writings (2020) Worldworth Classics of World Literature. 432 p.
101. Great Works of Philosophy. (2019) Signet Classics 592 p.
102. Coughlin, S (2021) Cohesive Causes in Ancient Greek Philosophy and Medicine. Inc/Thumiger(Ed) , Holism in Ancient Medicine and its reception (pp. 237- 267)
103. Halapsis , A. V. (2020) Man and Logos: Heraclitus' secret. Antropological Measurement of Philosophical Research , 17, 119-130.
104. Bryan Magee (2019) The Story of Philosophy. Dorling Kindersley 240 p.
105. Marco Sgarbi (2022) Encyclopedia of Renaissance Philosophy Springer; 1st ed. 2022 edition 3634 p
106. Robert J. Dostal (2022) Gadamer's Hermeneutics: Between Phenomenology and Dialectic (Studies in Phenomenology and Existential Philosophy) Northwestern University Press. 304 p
107. Georg Wilhelm Friedrich Hege l(2019)The Essence of Hegel's Philosophy: Phenomenology of Mind, Philosophy of Mind, Aesthetics, The Criticism of Hegle's Work and Hegelianism by Schopenhauer & Nietzsche, Biography e-artnow 4848 p
108. Ursula Kroeber Le Guin (2019) Lao Tzu: Tao Te Ching: A Book about the Way and the Power of the Way Paperback – May 14, Shambhala; Reissue edition 136 p
109. Tom Jones (2021) George Berkeley: A Philosophical Life. Princeton University Press 648 p.

Internet resources

1. <https://plato.stanford.edu/>
2. <https://www.iep.utm.edu/>

3. <https://philpapers.org/>
4. http://www.wadsworth.com/philosophy_d/special_features/timeline/timeline.html
5. <http://philosophyreview.blogspot.com/>